

בזמנה מצוה. עוד כתב דאפילו אי נימא דהפסק טהרה מדאורייתא, מכל מקום טובלת דשמא הפסיקה ולא אדעתה (וכן כתב המהרש"א).

האי דינא דלא דינא דיני בגלחיה. פ"י בהגהות מהרי"ע"ץ שמקום זה בסדום היה, כמבואר בסנהדרין דף ק"ט ע"א (שם מובא מעשה זה בענייני דמעשי אנשי סדום).

(ע"ב) 'ספרתי' – פירש"י: בדקתי.

וז"ל ספר 'החינוך' (מצוה ש"ל): 'ואם תשאל למה חייבו זכרונם לברכה למנות השנים שבע שבע מדכתיב 'ספרתי לך', ולא ראינו מעולם שימנה הוב ימי ספירו ולא הזכה ימי ספירתה, ואע"פ שכתוב בהם 'וספר לו' 'וספרה לה', זולתי שחייבים שיתנו לב על הימים, אבל לא שיתחייבו למנותם בפה ולברך על מניינם. תשובת דבר זה כו' כי כל ענין התורה תלוי בפירוש המקובל כו' וכן באתנו הקבלה שצווי 'וספרתי' דיובל צריך מנין בפה, וצווי הספירה הכתוב בזב וזכה אינו אלא השגחה בימים. ומנהגם של ישראל בכל מקום כך הוא ואע"פ שאינם נביאים, בני נביאים הם'.

ודעת השלה"ק (שער האותיות, הוזכר במנ"ח שם) שתספור כל יום בפה 'היום כך וכך לליבוני' [ובתוס' (כתובות ע"ב ע"א ומנחות ס"ה ע"ב) הקשו מדוע זכה לא מברכת על ספירתה. ותי' כיון שאם תראה תסתור אין לה לברך (כן ג"י השלה"ק בתוס')].

'מאי במשא באבן מסמא.' משמע דטומאת 'אבן מסמא' היא מדין טומאת משא (היינו שהזב שעל גבי האבן מטמא את הטהור שתחתיה מדין משא, דחשיב כאילו הטהור נושא את הזב). אכן הרמב"ם (פ"ו ממטמאי משכב ומושב ה"ה) פ"י דהוא מדין משכב ומושב (היינו שהזב שעל גבי האבן מטמא משכב ומושב שמתחת לאבן). ומפרש ה'אור שמח' (שם) שלשיטת הרמב"ם יש גם זה וגם זה, דאם מונח אדם תחת האבן שהזב עליה, נטמא משום 'משא'. ואם מונח כלי, שאינו נטמא במשא, אם על כל פנים ראוי למדרס נטמא מדין 'מדרס'.

'בת משולחת מה היא לכהן כו' שאיסורה שוה בכל'. פירש"י 'בישראל ובכהנים אסור להחזיר גרושתו משניסת'. וכתב הרש"ש דמשמע שכהן לוקה עליה שתיים, ולכאורא נראה דלאו ד'מחזיר גרושתו' אינו חל על איסור 'גרושה לכהן' שקדם לו, דאין איסור חל על איסור.

דף ע

'זהאיכא אשם אמר שמואל כשקרב אשמו.' הרמב"ם (פ"ה ממחוסרי כפרה ה"ט) פסק כר' יהודה, ששעת הבאת האשם היא הקובעת לענין עניות ועשירות, ובה"י שם הביא את הדין של שני מצורעין שנתערבו קרבנותיהן ונזרק דם אחת משתי החטאות כו' כיצד עושה זה המצורע החי כו' יכתוב כל נכסיו לאחר ונמצא עני ויביא חטאת העוף מספק כו'.

ובכסף משנה תמה דזהו נגד סוגיית הגמ', דעל כרחק מדובר כשכבר קרב אשמו (שהרי אי אפשר להביא אשם מספק, משום חשש חולין בעזרה), אם כן נקבע דינו בעשירות, וכיצד יביא חטאת עוף. ותי' הלחם משנה שהרמב"ם לשטתו (פ"א שם ה"ה, ופ"י מנזירות ה"ח) דקרבן האשם אינו מעכב. אם כן יש

ליישוב שמדובר כשלא הביא אשמו עדיין, ולא נקבע בעשירות, וגם כעת לא יביא האשם כלל (ושמואל שהווקק לומר שקרב אשמו לשטתו דס"ל שהאשם מעכב).

'כמאן אי כר' יהודה כו'. 'מוכח מסוגיא זו דמאן דסבירא ליה דאין מביאין קדשים לבית הפסול (כלומר שאין להביא קרבן ולהתנות עליו מספק של שני קרבנות, לפי שצריך לנהוג בו מנהג החמור שבין שניהם לחומרא) ה"נ אין לזה תקנה בדלא קרב אשמו, אע"פ שהוא נמנע כל ימיו מלעשות פסחו ומביאת העזרה ויפטור מחגיגה והקהל וכל המצוות הנהוגות בטהורים דוקא' (הדוד הלכות). ועיי"ש שהקשה מזה על תוס' בפסחים פ"ט שהקשו 'וכי בשביל שמה יהיה נותר יעמוד בספק כרת'.

'אמר ר"ש למחר מביא אשמו כו' ומתנה עליו כו' ולא הוודו לו חכמים לר' שמעון מפני שמביא קדשים לבית הפסול. כתב המג"א (או"ח א' סק"א) שבאמירת הקרבנות בבוקר יאמר אחר פ' אשם 'רבש"ע אם נתחייבתי אשם יה"ר כו'. וביאר שם ה'נתיב חיים' דאע"ג דמבואר בסוגיין שאין להביא אשם ולהתנות משום שגורם לקדשים לבוא לבית הפסול, היינו דוקא כשמביא הקרבן בפועל ונתותרו. אבל באמירה בלחוד חכמים גם כן מודים שיכול להתנות על אשם בתנאי שאם לאו יהיה נדבה.

(ע"ב) 'ישא ה' פניו אליך'. בתוד"ה כאן, הביאו דברי הגמ' בברכות 'אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה כו' מפני מה אתה נושא פנים לישראל אמר להם כו' אני אמרתי ואכלת ושבעת והם מדקדקים עד כביצה'.

שמעתי לבאר דוהו שאומרים בנוסח ברכת המזון 'במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות שתהא למשמרת שלום ונשא ברכה מאת ה', דהיינו כנ"ל, דעל ידי שאנו מברכים אפילו על כביצה, ממילא במרום ילמדו עלינו זכות שתהא למשמרת שלום ונשא ברכה מאת ה' (היינו 'ישא ה' כו' וישם לך שלום').

'בן שונמית מהו שיטמא'. בספרי זוטא (הובא בילק"ש פ' חוקת רמז תשס"א) 'נוגע במת טמא, ואין מת עצמו טמא. נוגע במת טמא, ואין בנה של שונמית טמא. אמרו, בנה של שונמית כשמת, כל שהיה עמו בבית טמא טומאת שבעה, וכשחיה היה טהור לקדש. חזרו ונגעו בו וטמאוהו הם'.

'מתים לעתיד לבא צריכים הזאה כו' לכשיבא משה רבינו עמהם'. פי' המהרש"א שהיה פשוט להם שמתים לעת"ל אינם טמאים טומאת מת, אע"ג דלגבי בן השונמית נסתפקו בדבר, משום שאין במתים לעת"ל גוף הראשון שהבשר כבר נתעכל, אין כאן טומאת מת שזה הגוף הוא בריה חדשה. רק נסתפקו אם צריכים הזאה ג' וז' כמי שנטמא במת, שמא בחייהם נטמאו במת ולא הספיקו להטהר קודם שמתו. [מציינו כיוצא בזה לענין ביטול הקדושה ביומא (ה' ע"ב) שדנה הגמ' כיצד מלבישין (משה רבינו את אהרון ובניו בבגדי כהונה) לעתיד לבא, ומתרץ לכשיבואו אהרון ובניו ומשה עמהם. וכתב הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות שרש ג', דמוכח משם דכהנים שמתו בטלה משיחתן, ולכשיקומו לתחיה יהיה צורך לקדשם לכהונה פעם נוספת.

ובגדר 'עולם הבא' נחלקו הראשונים: דדעת הרמב"ם ור"ש אבן גבירול דהוא עולם הנשמות שמיד אחר הפטירה, ולא זמן תחיית המתים. וכן מוכח מגוסס התפילה 'ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא כו' ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים'. ודעת הרמב"ן ור' סעדיה גאון ותוס' דעוה"ב הוא זמן תחיית המתים. וכן מוכח בסנהדרין שכתוב אלו שאין להם חלק לעולם הבא, האומר 'אין תחיית המתים מן התורה'.

ומבואר שם הטעם, שהוא כפר בתחיית המתים, לכך אין לו חלק לתחיה"מ (הכמת בצלאל, מדברי הרמב"ם סוף שער הגמול).
 כתב הרמב"ן ריש פ' חוקת 'וטעם טומאת המת בעטיו של נחש, כי הנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין והוא שאמרו צדיקים אינם מטמאים].

דף עא

'שחרדה מסלקת את הדמים'. במדרש תנחומא סוף פ' מצורע איתא א"ר לוי בשעה שהיו ישראל במצרים לא היו רואות דם מפני שאימת המצרים עליהם ואף כשישבו במדבר לא היו רואות דם נדה שהיתה שכינה עמהן.

'זהו נדות חיות מתביישות'. ב'אגרות משה' (יו"ד ח"א סי' ע"ז) דן בענין הרחקות שהצריכו באשתו נדה אם ישנם במקום שנמצאים עמם גם אנשים אחרים. וכתב 'ומטעם שהוא כבזיון לה ויש בזה משום כבוד הבריות – לא חששו, משום שאין בזה בזיון כל כך דידוע לכל שהנשים הן נדות י"ב יום בכל חדש כו' ומה שמתביישות כשהיא נמצאת עם אלו שאינן שומרות דיני התורה אין להחשיב בושות כזה לכבוד הבריות להתיר איסורים ואף לא מנהג ישראל כו'. ומה שמצינו כו' והיו נידות חיות מתביישות כו' אינו משום שיש בושות לפרסם שהיא נידה, אלא כו' שמתביישין בזה שאפילו במיתתן הן משונים מכל אדם'.

'איזהו דם תבוסה'. ברש"י ד"ה הרוג, ביאר שמן התורה אין טמא אלא רביעית שלימה שיצאה לאחור מיתה. אבל רוב רביעית לאחר מיתה לא היא אלא מדרבנן. ומזה מוכיח ה'אור שמח' (פט"ו ממאכלות אסורות ה"י) שגדר 'ביטול ברוב' אינו שהמיעוט נהפך להיות כמו הרוב (מדלא דנים רוב רביעית שיצא לאחור מיתה כרביעית שלמה מדין ביטול ברוב).

(ע"ב) 'היושבת על דם טהור כו' הרי היא כמגע טמא מת לקדשים'. התוס' יו"ט מקשה דהרמב"ם סותר עצמו. דבפ"ה ממטמאי משכב ומושב ה"ד פסק כמשנתנו, שדין טבולת יום ארוך כראשון לטומאה לקדשים, ובפ"י מאבות הטומאה ה"ג פסק כהמשנה דמעילה פ"ב שדין טבול יום פוסל אוכלין של תרומה וקדש (כלומר שדינו כשני לתרומה וכשלישי לקדשים).
 והפני יהושע (פסחים י"ד ע"ב תוד"ה ואילו הכא) מתרץ דסבירא ליה לרמב"ם שרק בטבולת יום ארוך החמירו לעשותה כראשון לטומאה לקדשים, ולא בשאר טבול יום.

'קוצה לה חלה ומקפת'. פירש"י: ומקרבת הכלי אצל העיסה (דמצוה לתרום מן המוקף, מן הקרוב לדבר שהוא תורם עליו). וכן פירש"י לעיל דף ז' ע"א. אכן התוס' שם (ד"ה ומקפת) כתבו דבעינן אחד מהשניים: או שיתנם לסל אחד דהסל מצרפן, או שיגעו העיסות זה בזה (ונשאר בצ"ע אם מספיק שיגעו זב"ז או שצריך שינשכו זו מזו). והרמב"ן בסוגיין כתב דכשארין סל מצרפן, בעינן שינשכו זו מזו.
 וזה לשון הרמב"ם בפ"י המשניות: 'ותשים אותה (את החלה) בכלי בצד העיסה חוץ ממנה ואח"כ תקיף דבר סביב העיסה והחלה עד שיהיה הכל כאילו הוא בכלי אחד'.

דף ע' ע"א

פח. מצורע שהיה עשיר והעני, או להיפך – לדעת ר' יהודה נקבע (לענין קרבן עשיר או קרבן עני) כפי שהיה מצבו בזמן שמביא אשמו. ולדעת ר' שמעון נקבע בזמן שמביא חטאתו. ולדעת ר' אליעזר בן יעקב נקבע בזמן שמביא הצפרים.

פט. מצורע ספק – לדעת ר' שמעון יביא קרבנו (כבש) ויתנה שאם הוא מצורע הרי זה אשם, ואם לאו הרי זה שלמים, ומביא עמו לוג שמן. ומקיים, מספק, שחיטה בצפון ומתנות בהונות וסמיכה (עריש"י ותוס') ונסכים ונאכל לזכרי כהונה ליום ולילה כאשם, וטעון תנופה וחזה ושוק כשלמים. וחכמים חולקין עליו, משום דגורם להביא קדשים לבית הפסול (דממעט זמן אכילת השלמים).

דף ע' ע"ב

צ. שמואל סובר כר' שמעון דלעיל, אות פח, דזמן הבאת החטאת קובעת, וסבירא ליה כחכמים דלעיל, אות פט, דאי אפשר להתנות על קרבן אשם (והוא מפרש את דברי ר' יהושע בן חנניא דלעיל, אות פו, בשכבר קרב אשמו).

צא. ג' דברי אגדה: כתוב 'כי לא אחפוץ במות המת' וכתוב 'כי חפץ ה' להמיתם' (והשיב להם כאן כשעשה תשובה, כאן כשלא עשה תשובה); כתוב 'אשר לא ישא פנים', וכתוב 'ישא ה' פניו אליך' (והשיב להם כאן אחר גזר דין, כאן קודם גזר דין); כתוב 'כי בחר ה' בציון' וכתוב 'כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת גו' (והשיב להם כאן קודם שנשא שלמה בת פרעה, כאן לאחר שנשאה).

צב. ג' דברי בורות: אשתו של לוט אם מטמאה כמת (והשיב שלא); בן השונמית שהחיה אלישע, האם מטמאה כמת (והשיב שלא); מתים לעתיד לבא, כשיחיו, האם צריכים הזאה שלישי ושביעי (והשיב שלכשיחיו נתיישב בדבר, או שלכשיחיו יבא משה עמהם).

צג. ג' דברי דרך ארץ: מה יעשה אדם ויחכם (ואמר להם ירבה בישיבה וימעט בסחורה ויבקש רחמים ממני שהחכמה שלו); מה יעשה אדם ויתעשר (אמר להם ירבה בסחורה [ולדעת הגר"א לא גורסין זה] וישא ויתן באמונה ויבקש רחמים ממני שהעושר שלו); מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים (אמר להם ישא אשה הוגנת לו ויקדש עצמו בשעת תשמיש ויבקש רחמים ממני שהבנים שלו).

צד. 'כי ה' יתן חכמה גו' – משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו.

דף ע"א ע"א

צה. 'הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן' – בשכר שמשחין עצמם בבטן כדי שתזריע אשתו תחילה, נותן לו הקדוש ברוך הוא שכר פרי הבטן.